
Gerd Almqvist-Tangen Maria Ehde Andersson, Astrid Frylmark
Regionbibliotek Halland

maria.ehde.andersson@regionhalland.se

2010

Succé genom samverkan - erfarenheter och resultat från projektet Språk-kedjan

Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden
13-14 oktober 2010 i Borås

Inledning.

Under åren augusti 2007 till augusti 2010 har projektet *Språk-kedjan – en obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling* pågått i Halland. Tanken bakom begreppet Språk-kedjan var att det ska finnas både en obruten språk- och vårdkedja i Halland.

Vi ville finna metoder och samarbetsformer bland aktörer som på olika sätt har ansvar för förskolebarn i Halland. Vi ville ge dessa barn bra förutsättningar för att de ska behålla lusten till att utforska språket för att längre fram kunna utveckla god läs- och skrivkunnighet.

När vi nu är inne på slutfasen av projektet kan vi konstaterat att det blivit mycket lyckosamt. Vi, som projektledare, ser det erfarenhets- och kompetensutbytet som skett mellan de olika professionerna i referensgruppen och alla de metoder och material som det resulterat i, som en av de största framgångarna med projektet.

Detta paper kommer att bestå av tre delar:

1. Beskrivning av projektet, erfarenheter och resultat
2. Kort sammanfattning av utvärderingen
3. Kort sammanfattning på engelska

Bakgrund.

Så gott som alla barn kommer till BVC, och där upptäcks och remitteras de barn som har språkstörning till logopedmottagning. Hos logopeden får man hjälp och stöd, men det är svårt, dyrt och besvärligt att hitta bra material som föräldrar och barn tillsammans kan använda för att uppmuntra språkutvecklingen i vardagen. Denna brist upptäckte vi projektledare under vårt förra projekt *Med språket framför sig* när vi stod framför Äppelhyllan på ett av biblioteken i Halland. Där fanns det material för alla möjliga sorts funktionshinder men inte för språkstörning. Vi bestämde oss för att försöka åtgärda den bristen genom detta projekt. Tillsammans formulerade vi en ansökan som gick dels till Kulturrådet och dels till Region Halland. Vi beviljades medel från bägge instanserna.

Vår vision med projektet är att

- alla barn, oavsett förutsättningar, ska få ett rikt och levande språk.

- föräldrar får kunskap och information om att de är den viktigaste resursen för sina barns tal- och språkutveckling, samt att de kan få hjälp att stödja sitt barn.
- skapa en medvetenhet och en kunskap hos målgrupperna och samarbetspartners om tal- och språkförseening och vad vi tillsammans kan göra för att förebygga detta.

Övergripande syfte

- **Att de barn som har särskilda behov när det gäller tal- och språkutveckling får det stöd och den hjälp de behöver.**

Mål

- Att starta ett gränsöverskridande samarbete mellan alla som möter de tal- och språkförseade barnen, i första hand personalen vid BVC, logopedmottagningar, bibliotek och förskolor, genom nätverksbygge, fortbildning och arbetsgrupper.
- Att skapa en gemensam kunskapsplattform hos våra samarbetspartners genom fortbildningar och nätverk.
- Att gemensamt skapa ett material som främjar tal- och språkutveckling hos barn. Detta verktyg ska finnas lättillgängligt i hela Halland via kommunbiblioteken.
- Att ge föräldrar tillgång till material och verktyg för att, under odramatiska former, kunna stödja sitt barns språkutveckling i vardagen.
- Att skapa ett material för att sprida metoder och erfarenheter om detta kunskapsområde.
- Att förnya och fördjupa arbetet med Äppelhyllorna.

För att uppfylla ovanstående har vi arbetat enligt nedanstående modell.

”Husbygget” – hur man förverkligar ett projekt.

Genomförande och metoder.

I vår projektansökan liknande vi genomförandet av projekt vid ett husbygge. Så här i efterhand med facit i hand så ser man att denna liknelse verkligen har haft fog för sig. För att få ett väl fungerande hus så måste först en arkitekt ha ritat upp och planerat för ett vackert och välfungerande hus. Sedan gäller det att det finns bra byggledare och duktiga hantverkare för att få idéerna omsatta till verklighet. Till sist gäller det att de som ska bo i huset trivs och vill vara där och att allt praktiskt fungerar som det ska. Hela denna process liknar den vi haft under de tre projektåren.

För att återknyta till vår ansökan och våra tankar för 4 år sedan så har vi valt att berätta om genomförandet utifrån vår vision om husbygget.

År 1. Först byggde vi grunden. (Kunskapsplattformen) Aug 2007 – aug 2008.

Under det första året var det tre punkter som var viktiga för att bygga en stabil grund:

- **Förankring** – vi arbetade mycket med förankring genom att informera och diskutera i våra olika nätverk, vid olika chefsmöten, vid lokala, regional och nationella nätverk och konferenser. Vi gjorde en informationsfolder som delades ut överallt.

- **Kompetens och utbildning.** En av de starkaste inspirationskällorna till vårt projekt är det arbete som pågått i Odense i Danmark och som där resulterat i ett ”Legetek med sprrogstimulerande materialer”. I augusti 2007 for vi projektledare dit på ett studiebesök och blev helt begeistrade i det vi fick höra och se! Tänk om vi kunde få till något liknande i Halland! Under hösten startade fortbildningsinsatserna och nätverksbyggandet genom två dagar med föreläsningar. Detta fortsatte sedan under våren med varierande utbud på kompetenshöjande utbildningar.
- **Bilda en arbetsgrupp** med resurspersoner från samtliga personalgrupper. För att på bästa sätt förankra och förstärka arbete i referensgruppen, som arbetsgruppen döptes om till, så hade vi en dialog med respektive chef innan vi frågade de personer som ingår i referensgruppen om de vill delta. Resultatet blev att en logoped, en förskolepedagog och tre bibliotekarier tillfrågades. BVC representerades av den ena projektledaren. För att få loss personalen hade vi redan i ansökan begärt pengar för att ersätta den arbetstid och de resor som fordrades för att personerna skulle kunna vara med i referensgruppen. Detta underlättade deltagandet och arbete mycket och är ett tips till alla som vill göra något likande. Referensgruppen hade sitt första möte i februari 2008.

År.2. Väggar och tak. (Fördjupnings- och fortbildningsplattformen) Aug 2008 – aug 2009.

En av de viktigaste bitarna i husbygget är att bygga väggar och tak och detta arbete stod referensgruppen för. Det är svårt att kort sammanfatta det fantastiska och ambitiösa arbete som lades ner i den gruppen men nedan görs ett försök.

- **Referensgruppens verksamhet.** Uppgiften för denna grupp var att tillsammans ta fram ett material bestående av kvalitativt utprovade metoder och material för att stödja barn med tal- och språksvårigheter. Efter idé från Odense var tanken att de skulle utmyнна i ”språkväskor”. Men vad skulle referensgruppen bygga sitt arbete på? Efter att ha samtalat och diskuterat ingående kring detta, kom man fram till att väskorna skulle svara mot de 4 största remissområdena, när det gäller tal- och språksvårigheter, från BVC till logopedmottagning. Antalet väskor växte under arbetets gång eftersom två av remissområdena var så stora att det behövdes två väskor inom varje. Tanken var också att det skulle finna 25 exemplar av varje väska för att finnas främst på biblioteken men också logoped- och habiliteringsmottagningar runt om i Halland, så sammanlagt blev det 150 väskor.

En av svårigheterna i projektet har varit att begränsa det t.ex. när det gäller urvalet av vad som skulle tas med eller inte tas med i väskorna. Detta har föranlett många och intensiva diskussioner mellan yrkeskategorierna i referensgruppen, men vid avgörandet har alltid logopeden haft utslagsröst på grundval av den kompetens hon har.

Gruppen har dels haft ett stort antal möten där alla deltagit, dels möten i mindre grupper utifrån olika ansvarsområden. Ett par uppdrag blev så omfattande att extra ersättning utgick till de personer som åtagit sig detta, till exempel inspirationskortet och DVD –filmerna.

Mellan februari 2008 och augusti 2009 träffades referensgruppen regelbundet och vi gjorde även en studieresa till Odense under hösten 2008 för att få inspiration och information om hur man arbetade med språkstöd idag.

Vi, som projektledare, ser det erfarenhets- och kompetensutbytet som skett mellan de olika professionerna i referensgruppen och alla de metoder och material som det resulterat i som en av de största framgångarna med projektet.

- **Varför gjorde vi DVD-filmer och Inspirationskort?** Vikten av bra inspirations- och informations-material.

Under detta år kom funderingar kring hur instruktionerna till språkväskornas innehåll skulle utformas. Eftersom tal- och språksvårigheter i många fall är ärftligt var en helt igenom skriftlig variant inget bra alternativ. Hos denna målgrupp finns det dels föräldrar som själva har läs- och skrivsvårigheter dels föräldrar med utländsk härkomst som har svårt med ett svenskt skriftligt informationsmaterial. Tanken kom då upp att göra dvd-filmer med lustfyllda och informativa instruktioner där barn och vuxna av båda könen fanns med för att alla lätt skulle kunna hitta identifikationsobjekt. En filmproducent kontaktades och en grupp bestående av två barn av olika kön, två kvinnor och en man filmade under några intensiva dagar i april 2009.

Till detta behövdes det ändå något mer. Vår logoped kom med ett förslag på laminerade inspirationskort med roliga bilder i A5-format som skulle knyta an till innehållet i väskorna. Vi nappade alla på idén och - som vanligt när det gällde denna grupp - växte antalet kort och blev till slut 72 stycken. Dessa kort innehåller dels förslag på hur man kan använda materialet i väskorna, dels lekar och annat där man inte behöver något material och som kan göras var som helst med fördel utomhus eller i bilen. Till varje väska finns det även kort med teckenspråk som anknyter till något i väskan, med en sång och med ramsor.

Dessa båda produkter är något som är unikt för detta projekt och som vi är mycket stolta över.

- **Fortbildning.** Projektet erbjöd under året ett varierat utbud av fortbildning för att fortsätta höja kompetensnivån hos personalgrupperna och ge tillfälle till nätverksbygge och information om projektet.

År 3. Inredning och inflyttning. (Implementeringsfasen) Aug 2009 – aug 2010.

Huset är klart och ska fyllas med inredning och människor som använder det!

Nu har vi kommit fram till det sista året och den sista viktiga biten i vårt husbygge:

Vad skulle människorna som skulle använda huset/materialet tycka om det? Skulle det passa deras behov?

Under detta sista år har det varit två saker som varit viktiga. Det ena har varit att leverera och marknadsföra metoderna och materialet = Språkväskorna för de berörda grupperna. Det andra har varit att se hur det landar, att utvärdera användningen främst från föräldrar och barns synvinkel men även från de personalgrupper som finns med i Språk-kedjan; bibliotekarier, BVC-personal, logoped och förskolepersonal.

- **Marknadsföring.** När det gällde marknadsföring av och information om projektet så tänkte vi förnya oss och använda en webbplats för detta. Den utformades så att den

skulle kunna läsas av den som av olika anledningar har svårt att ta till sig skriven information. Tanken var att det är så de moderna föräldrarna ville ha sin information och därför gjordes det ingen broschyr utan bara ett bokmärke som tipsade om webbplatsen.

Men det dröjde bara tills vi hade varit ute i en eller två kommuner innan trycket på en broschyr blev för stort. En informationsfolder skapades i syfte att informera de föräldrar vars barn behövde låna språkstimulerande material dvs. väskorna, var de finns att låna, innehållet och syftet med varje enskild väska. Foldern ska kunna delas ut på BVC i samband med språkscreeningen vid 3 och 4 år, hos logopeden, på förskolan samt biblioteket men då främst till de barn som har en språkstörning.

I dagsläget har det lämnats ut snart 5.000 exemplar av denna folder.

- **Kompetensutbildning/fortbildning med väskutlämning:**

I augusti 2009 hade referensgruppen sitt sista möte och i september blev det ett stort releaseparty för språkväskorna. Därefter gjordes en turné runt Halland med kompetensutbildning kring tal- och språkutveckling samt bakgrund och medicinsk fakta kring väskorna. Varje kommun fick en egen förmiddag kring detta.

Inbjudna till dessa träffar var all bibliotekspersonal, personal från logoped- och habiliterings-mottagningar, BVC-sjuksköterskor, logopeder från kommunen samt representanter för förskolan. Vid slutet av förmiddagen lämnades väskor över och i vissa fall var de redan bokade av otåligt väntande föräldrar!

Under det sista året erbjöds alla deltagande yrkeskategorier fortbildning. Denna skedde huvudsakligen under hösten 2009. Fortbildningsinsatserna avslutades med två heldagar i mars 2010, då även vår utvärderare redogjorde för vissa resultat och slutsatser.

- **Utvärdering.** För att utvärdera projektet har vi anlitat leg logoped Astrid Frylmark. Det är av stor betydelse att projekt utvärderas för trovärdighetens skull. Samt att utvärderingen görs av någon som är utomstående och som kan göra en systematisk granskning av resultaten. Utvärderaren ska även kunna bedöma eventuella långsiktiga effekter av genomförda insatser. Astrid Frylmark påbörjade sitt arbete hösten 2009. En kort sammanfattning av utvärderingen kommer efter presentationen av projektet.

”Men.....Voffor gör ni på detta viset?”

Så gott som alla föräldrar går med sina förskolebarn till sin BVC. Där vägs, mäts och vaccineras barnen, men det görs också olika hälsoundersökningar bl.a. språkutvecklingsbedömningar. Enligt ”Hälsoundersökningar inom Barnhälsovården” (Socialstyrelsen 1991:8) ingår bevakning av kommunikationsförmåga vid 6, 10-12 samt 18 månaders ålder i den psykomotoriska bedömningen i BHV basprogram. Dessutom screenas barnen vid tre år och en hälsoundersökning med ett taltest görs vid fyra års ålder. För de barn som då upptäcks med en språkavvikelse, språkstörning och/eller talförsening remitteras dessa till någon av logopedmottagningar i Halland. Dessutom bör en remiss skickas till hörselmottagningen för att klargöra om barnet eventuellt har en hörselnedsättning. Väntetiderna för att komma till en logoped varierar stort i länet. Hos logopeden undersöks barnet, det görs tester, en eventuell diagnos ställs och en språkträning påbörjas som i vissa fall

kan pågå under en ganska lång tid. Men precis som hos en sjukgymnast skall mycket av träningen göras hemma, i bilen, på väg till förskolan – men med vad?

Det som har saknats är ett material som föräldrarna kan använda att träna, leka, stimulera med hemma. Det går att låna, hyra eller köpa olika hjälpmedel t.ex. glasögon, kryckor, hörapparat, rullstol. Men det har inte funnits material för dessa barn som har en språkavvikelse. Ett spännande, stimulerande och lustfyllt material som ger mersmak till att utforska språket.

Försenad språkutveckling

Precis som alla andra färdigheter som vi människor har, så utvecklas även språkfärdigheten olika hos barn. Vissa barn börjar gå tidigt och vissa barn lär sig prata tidigt, det finns stora individuella skillnader. Det finns en viss könsskillnad, flickor börjar prata tidigare än pojkar. Några barn utvecklas fullt normalt i alla hänseenden men börjar tala ”sent”, barn som är svåra att förstå som ”inte talar rent”. Vilket kan förklaras med att språket inte utvecklas normalt (Nettelbladt, 1997), en hörselnedsättning kan göra att språkljud inte uppfattas, eller att uttalsutvecklingen kan vara försenad. Det viktiga är att barnet får stimulans för att talet ska komma igång.

Språkstörning, är ett ganska vanligt förekommande problem, som betraktas som ett funktionshinder och de barn men även vuxna som drabbas behöver hjälp och stöd av en logoped, talpedagog eller specialpedagog (Blom & Sjöberg, 2000). Nationellt är det ca 6-10% som har en språkstörning och i Halland remitteras ca 3-4% av våra treåringar och 7 % av våra fyraåringar årligen till logopederna. Man kan dela upp språkstörning i två olika områden *impresiv*: att barnet har svårt att förstå och uppfatta talet, saknar ord och begrepp vilket gör att barnet har svårt att göra sig förstådd. Några barn väljer då att vara tysta, men andra barn blir oroliga och uppfattas som stökiga. Språkstörningen kan också vara *expressiv*, vilket innebär att det kan vara svårt att uttrycka sig, som kan bero på slapp muskulatur, dålig känsla i tunga eller i läppar. Omgivningen kan få svårt att förstå vad barnet säger, men denna grupp barn upptäcks ofta tidigare eftersom de ljudmässigt utmärker sig och då får logoped hjälp tidigare (Ellneby, 2003).

De barn som har en språkstörning, språkavvikelse eller en talförsening behöver mycket träning och stimulans för att utveckla sitt språk. Mycket av den träningen kan göras hemma vid köksbordet tillsammans med föräldrarna, med mor- och far föräldrar i vardagen.

Vad får det för konsekvenser

Men spelar det någon roll? Alla barn kan väl prata, det finns väl ingen tyst tonåring? Med språket kommunicerar vi, hela tiden, om vi inte har den förmågan, vad blir vi då? För barnet kan det leda till att barnet har svårt med leken på förskolan, svårt att hänga med kamraterna, svårt att lösa konflikter – ingen förstår vad barnet säger, barnet kan bli retad. Om barnet har en svår språkstörning kan det bli svårt att hänga med i skolan. Forskning har visat att språkutveckling och läsinlärning hänger ihop, för att kunna lära sig att läsa och skriva krävs att barnets språkutveckling har nått en viss nivå (Lundberg, 1989).

Hur kan man hjälpa barnet?

Det betyder jättemycket för barnet och dess språkutveckling att vuxna pratar med barnet, kommunicerar med barnet, lyssnar på barnet, läser för barnet. Högläsning, att läsa för barnet

stimulerar barnets språk, därför att det ger barnet större möjlighet till att skaffa sig ett rikt språk och bygger därmed upp ett ordförråd. Jederlund (2002) anser att leken är barnets främsta aktivitet och kallar leken som barnets viktigaste ”språklekspråk”. På motsvarande sätt har rolleken en stor betydelse för där kan barnet träna sin berättarförmåga, laborera med ord och utveckla sin fantasi.

Intresseväckande

En mycket intressant erfarenhet från detta projekt är medias makt. Redan under hösten 2008 skrev Hallandsposten en stort uppslagen artikel om projekt, vilket ledde till att andra medier hängde på och att det även gjordes ett inslag i TV. Detta gjorde att många föräldrar hörde av sig till biblioteken och ville låna väskorna NU! Att behoven av detta material var stort visste vi, men inte att det skulle uppstå ett sådant tryck! Under hela projektet har vi fått mycket utrymme i media och när vi åkte runt och lämnade ut väskorna var det **bevakning på varje ort!** Detta innebar att det genast blev en efterfråga på väskorna och bibliotekarierna fick fullt upp med att skapa rutiner för att kunna låna ut dem, med lånetid på 2-3 veckor istället för de sedvanliga 4 veckor på barnböcker. På vissa ställen blev det lång kö, uppemot 15 veckors väntetid på vissa av väskorna och de två största kommunbiblioteken beslöt sig snabbt för att utöka beståndet och införskaffade fler exemplar av det mest efterfrågade väskorna.

Stafettpinnen går nu vidare

Vi har fått många frågor om vi inte kan börja sälja väskorna. Nej, det kan vi inte. Det ingår vare sig i våra arbetsbeskrivningar eller i vårt intresse att börja med väskförsäljning. Det är fritt fram att skapa egna väskor med inspiration från våra, precis som vi hämtade inspiration och idéer från Odense. **Men**, om materialet ska ha en **effekt** måste man samarbete och samverka runt barnet, alla professionerna måste vara med! Väskorna är ingen ”quick fix” lösning! Om syftet med framtida projekt ska vara varaktiga, långsiktiga utifrån ett barns perspektiv avseende en språkförbättring måste en Språkedja skapas med alla aktörerna och alla måste ta ansvar för samarbetet.

Sammanfattningsvis

Vi, som projektledare, ser det erfarenhets- och kompetensutbytet som skett mellan de olika professionerna i referensgruppen och alla de metoder och material som det resulterat i, som en av de största framgångarna med projektet. Det unika med Språkkedjan är DVD filmerna och inspirationskortet.

Stort tack

Avslutningsvis vill vi tacka Søren Dahl Mortenssen i Odense för hans frikostighet med sina idéer. Likaså våra chefer som mer än en gång har fått lyssna på våra vedermödor men även tjut av skratt. Vi ger ett stort tack till hela referensgruppen som har gjort en enastående arbete samt Ville och Klara som tålmodigt ställt upp och filmas och fotas. Vi tackar även våra familjer utan vars stöd och tålmodighet inget av detta blivit verklighet. Sist men inte minst tackar vi Katarina och Elin som packat alla 150 väskorna!

Projektet har genomförts med hjälp av medel från Region Halland och Kulturrådet.

Maria Ehde Andersson
Utvecklingsledare bibliotek -

Gerd Almqvist-Tangen
Samordnande barnhälsovårds-

Med inriktning mot barn och unga
Regionbibliotek Halland

sjuksköterska i Halland

maria.ehde.andersson@regionhalland.se

gerd.tangen@lthalland.se

035 –17 98 63 alt 070 -266 71 56

0300 56 55 95 alt 070 200 5902

SAMMANFATTNING AV UTVÄRDERING

Projektet Språk-kedjan bedrevs som ett samarbetsprojekt mellan Barnhälsovården i Halland och Regionbibliotek Halland i syfte att främja alla barns förutsättningar för att hitta och behålla lusten till att utforska språket och att längre fram kunna utveckla en god läs- och skrivförmåga. Målet var att nå barn 3-5 år med en identifierad språkavvikelse.

Projektet har lett till ökat samarbete mellan deltagande verksamheter: barnavårdscentraler, bibliotek och logopedmottagningar. Möjligheter har skapats för föräldrar och barn att få tillgång till adekvat språkstimulerande material. Det material som skapats, sex väskor med varierande språkligt fokus, finns lättillgängligt via kommunbiblioteken i Halland. Särskilt värdefullt är att materialet inte enbart består av böcker, utan att såväl instruktioner som lekmaterial även kan nyttjas av föräldrar som själva har svårigheter att ta till sig skriftliga instruktioner. Föräldrarna ges således stöd i sin viktiga roll för barnens språkutveckling. Insatsen inriktas mera på barnets aktivitet och delaktighet i familjen än på färdighetsträning. De som har använt väskorna är genomgående nöjda med innehåll, instruktioner och väskornas nytta för barnen. Förskolepersonal lånar väskorna i högre utsträckning än vad som var avsikten när projektet startade. Fortsättningsvis rekommenderas de berörda verksamheterna att sträva efter att strukturera samarbetet med förskolorna samt att öka informationen till flerspråkiga familjer.

Sammanfattningsvis har projektets dubbla mål att främja samverkan mellan verksamheter och skapa material för barn och föräldrar uppnåtts.

SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER

Projekt Språk-kedjan, ett samarbetsprojekt mellan bibliotek, barnavårdscentraler och logopedmottagningar i Region Halland, har avslutats. Projektet Språk-kedjan är ett projekt med helhetssyn på barn och familj som knyter ihop verksamheter. Projektet kompletterar de direkta insatser för målgruppen som, även i Halland, är ojämnt fördelade och, åtminstone lokalt, otillräckliga.

Projektets övergripande syfte och målsättning är väl förenliga med internationella, nationella och lokala styrdokument. Projektet har lett till inledd, fortsatt eller ökad samverkan mellan de aktuella verksamheterna, i synnerhet bibliotek och logopedmottagningar. Metod och material är väl anpassat till målgruppen.

Några säkra slutsatser om flerspråkiga familjer lånar materialet i mindre utsträckning än enspråkiga kan dock inte dras av enkäten. I så fall hade utlåningen behövt bokföras och analyseras, inte en frivillig enkät. Det är dock ett observandum och skulle kunna föranleda ökad information till flerspråkiga familjer vars barn remitteras till logoped.

Några säkra slutsatser om varför många familjer valt bort att titta på DVD-filmerna kan inte heller dras. De metodkort som finns med i väskorna, med olika aktivitetsförslag knutna till materialet och/eller väskans tema, är tillräckliga för de flesta familjer. Men filmerna utgör ett komplement som underlättar just för de familjer som har svårigheter att tillgodogöra sig skriftlig information men ändå behöver instruktioner och inspiration i samvaron med sitt barn.

Det finns därför anledning att berörd personal informerar tydligt om filmernas funktion och innehåll.

Sammanfattningsvis har projektets dubbla mål att främja samverkan mellan verksamheter och skapa material för barn och föräldrar uppnåtts.

Projektets *struktur* följer de riktlinjer som finns i aktuella styrdokument.

Projektets *process* har lett till önskad ökad samverkan mellan olika parter.

Projektets *resultat* är ett bestående inslag i anslutning till bibliotekens äppelhyllor, där även små barn med språkliga funktionshinder och deras föräldrar kan låna något som passar dem.

Det är dock inte väskorna, utan de mänskliga mötena, som är målet. De utgör ett medel för att varje barn i varje ny familj ska kunna få ta sin plats i ett kommunikativt sammanhang.

För den fortsatta verksamheten rekommenderas utifrån de erfarenheter som framkommit i denna utvärdering att:

- de olika aktörerna i framtiden, som en del i en permanent verksamhet, aktivt främjar samverkan med förskolan. Strävan bör vara att skapa rutiner för samverkan med förskolan så att arbetssättet som utvecklats i projektet kan komma barnen till nytta under former där verksamheterna kompletterar varandra.
- värna om att informera om väskorna bland flerspråkiga familjer vars barn remitteras till logoped.
- värna om att informera om filmerna till familjer som av olika orsaker har svårt att tillgodogöra sig skriftlig information så att de kan ta del av innehållet och få inspiration.

Det man kan göra för språkutvecklingen hos de små barn ur olika livsmiljöer som av olika orsaker har sämre förutsättningar är en god investering för framtiden

Astrid Frylmark

KORT ENGELSK SAMMANFATTNING AV PROJEKTET.

The speech and language chain project

The "Speech and Language-chain project" is an unbroken chain for preschool children's language and speech development. All children, regardless of circumstance are entitled to a language, to a means of communicating with their environment; all children are entitled to a rich and vibrant language and it is the responsibility of the adults to give them this. During the preschool years, speech and language development is in a very intense and expansive phase. As yet there has been no easily accessible material for parents to borrow in order to train or coach the child at home.

Background

The language development begins very early in life; several studies have shown that the newborn can communicate with non-verbal cues as early as an hour after delivery (Wiberg 1998) and recognizes his/her mothers voice as early as during pregnancy (Hepper 1993). The most intense period of speech and language development is during the first three years of life, a period when the brain is developing and maturing. However, language is not only something

that is spoken and heard it also consists of reading and writing. The early years are critical to the development of emergent literacy skills that will ensure a smooth transition into formal reading. But in order to be able to learn to read and write, it requires a phonological awareness (Lieberman 1987, Torneus). Enhanced language skills could be beneficial for future success in school and working life.

In Sweden all preschool children are screened for speech and language impairment at the Child Health Centers (CHC) at certain ages by child health nurses. Those identified with delay or impairments are referred to a speech therapist, where treatment may last for a long period of time.

Preschool children are very sensitive to language training. Children learn a language in interaction with an adult, most often with a parent. This developed material is easily accessible throughout the County of Halland, Sweden through the local libraries and requires parent involvement.

As up today most parents have been offered either to buy their own material of sort or they are given various copied stencils.

Aim

The main aim was to create an easily accessible material for preschool children with language delay or impairment.

As well as establishing a "Speech and Language-chain": a cross-border cooperation between the staff at the CHC, speech therapy clinics, kindergartens and libraries, through networking, training and workshops in order to give the parents and children with special needs, support and help.

Lastly, creating an expanded parent involvement in the coaching, playfully guiding the child in to the world of language.

Material and method

A reference group consisting of a speech therapist, pediatric nurse, librarian and preschool staff during 2006-2009 was formed. They produced material and methods for the six most common speech and language difficulties found among preschool children.

The target group was preschool children three to five years, with an identified language delay or impairment.

Result

The result is a set consisting of six different "language bags" with a broad content where each item was chosen to suit the target audience, its needs and are tailored for this specific age group. In total there are 150 bags containing books, games, educational toys, puzzles and CD's. Also found in the bags is instruction- DVD's constructed especially for parents who have difficulty in reading instructions and for parents with a foreign descent. Likewise there are instruction-cards with Braille found in the bags.

Conclusion

The material is easily accessible, parents can borrow them at the municipal library; there is no diagnosis or referral claim. The bags are also to be found at the speech therapist as part of the therapy. The main goal is that parent and their children will be able to play and practice with the items in the bags and so will find joy in the language. The unbroken chain are the parents, the CHC staff, the speech therapist, the kindergarten staff and the librarian all who now work

together with one aim, one vision; all children, regardless of circumstances, are entitled to a rich and vibrant language.

The project has been granted funds from the Swedish Arts Council and will be evaluated by a licensed speech therapist.

The set consists of six bags with four different directions.

Grammar: Two bags which focus on the managerial grammar and sentence structure. As well as trying to help the child finding a flow in the narrative.

Vocabulary: Two bags in order to coach the child to acquire a large and varied vocabulary.

Linguistic interaction: This bag is created so to stimulate a linguistic interaction. Children with language impairment have very often difficulty getting into the game, finding it difficult to find the right level. They need support, guidance and directions to come into the play, and to practice their ability to compromise, cooperate and to resolve conflicts.

Language audio/motor skills: This bag is composed of material to aid the child in finding the right muscles in the mouth and in so doing managing language sounds as well as practicing articulating words.

Gerd Almqvist-Tangen